

Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека ім. М.Островського

Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини
Вип. 1.

Хмельницький

Науково-дослідна робота в бібліотеках Хмельниччини.
Вип. 1. / Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. –
Хмельницький, 2008. – 27 с.

Видання висвітлює результати науково-дослідної
роботи колективу обласної універсальної наукової
бібліотеки ім. М.Островського протягом 2001–2005 рр.

Друкується за рішенням науково-редакційної ради
Хмельницької ОУНБ ім. М.Островського.

Укладач: *Маковська В.В.*

Науковий редактор: *Синиця Н. М.*

©Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського

Успішний розвиток публічних бібліотек області залежить від швидкого реагування на процеси, які проходять в сучасному суспільстві, від своєчасного прогнозування і проектування бібліотечної стратегії, від правильно вибору цілей і пріоритетів, від формування нового професійного світогляду працівників. Всі ці причини зумовили зростання ролі науково-дослідної роботи (НДР) в ХОУНБ ім. М.Островського. В бібліотеці вироблено комплексний підхід до дослідницької діяльності, що обумовлено змінами соціальної ролі бібліотек, їх функцій і завдань. В проведенні НДР виділяємо ряд проблем, які є на сьогодні найбільш актуальними і над якими працює колектив наукової бібліотеки разом із спеціалістами ЦБС.

Протягом 2001–2005 рр. проводилася комплексна робота по вивченню всіх аспектів діяльності бібліотек в регіоні, але особлива увага приділялася дослідженню таких тем:

- Історія окремих бібліотек області;
- Організація і зміст бібліотечного обслуговування користувачів;
- Вивчення читацьких та інформаційних потреб користувачів;
- Формування і використання бібліотечних фондів;
- Розвиток бібліотечних ресурсів;
- Організація і управління роботою бібліотек;
- Впровадження нових технологій в бібліотеках.

До кожної науково-дослідної роботи працівники підходили творчо.

Наукове дослідження “Історія Хмельницької обласної універсальної бібліотеки і її місце в інформаційному суспільстві”

Термін проведення дослідження: вересень 2000–серпень 2001 року.

Проблема дослідження: без глибокого розуміння процесу історичного розвитку бібліотеки, вивчення критичного відбору та використання накопиченого досвіду неможливий її сучасний поступ.

Вивченням історії Хмельницької ОУНБ ім. М.Островського почали займатися на початку 90-х років. Результати досліджень розглядалися на бібліотечних секціях історико-краєзнавчих конференцій, статті друкувалися у збірниках матеріалів і тез науково-практичних, історико-краєзнавчих конференцій “Хмельницькому – 500” (1991), “Культура Поділля: історія і сучасність” (1994), та ін. Проте, ця робота носила фрагментарний характер.

В 2001 році виповнилося 100 років з часу заснування Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського – головного закладу області у справі бібліотечно-інформаційного обслуговування населення, науково-дослідного, методичного, координаційного центру бібліотек усіх систем і відомств.

Ювілейна дата дала поштовх до поглибленого вивчення історії розвитку бібліотеки у різні етапи її становлення.

Зміст програми дослідження: об’єктивне та цілісне розкриття процесів розвитку бібліотеки:

- передісторія відкриття бібліотеки;
- історичні віхи діяльності, зміна статусу;
- діяльність обласної наукової бібліотеки;
- місце і роль бібліотеки в інформаційному суспільстві;
- бібліотека і бібліотекар.

Історія бібліотеки насичена багатьма подіями. Протягом століття вона з невеличкої міської бібліотеки з фондом у тисячу примірників, стала провідним культурно-інформаційним центром міста і області. Сьогодні вона виконує традиційну місію освітнього, наукового та культурного центру і одночасно активно розвивається як інформаційний центр, орієнтований на входження в світовий інформаційний простір.

Методи збору матеріалу: бібліографічний пошук джерел, вивчення та аналіз архівних джерел, звітів бібліотеки, публікацій в пресу, спогадів ветеранів, бібліографії.

Підсумки дослідження: видання збірників: “Бібліотека і час”, “Покликання – бібліотекар”; проведення науково-практичної конференції та видання збірника матеріалів.

Бібліотека і час: ювілейний збірник, присвячений 100-річчю ОУНБ ім. М.Островського / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. наук. б-ка ім. М. Островського. – Хмельницький, 2001. – 116 с. з іл.

У збірнику подано матеріали за наслідками наукового дослідження. Матеріали відображають найважливіші події в житті бібліотеки за століття. Крім цікавої фактографічної інформації про історію виникнення і розвиток бібліотеки, її сучасний стан, подано бібліографічний показчик публікацій про книгозбірню.

Покликання – бібліотекар: Бібліогр. показч. / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Островського / Упоряд. С.Михайлова. – Хмельницький, 2001. – 80 с.

Бібліографічний показчик подає короткі біографічні відомості про бібліотечних працівників, які працювали і працюють в бібліотеці ім. М. Островського, а також відображає їхні опубліковані праці та літературу про них.

Даний показчик подає короткі біографічні відомості про бібліотечних працівників, які в різні періоди плідно

працювали та працюють нині в Хмельницькій ОУНБ і своєю самовідданою працею вносять вагомий внесок у розвиток бібліотечної справи та бібліографії на Хмельниччині.

Матеріал згруповано по персоналіях: спочатку подаються постаті директорів ХОУНБ в хронології їх діяльності, а далі – працівники бібліотеки в алфавіті персональних рубрик. В межах рубрики спочатку подається біографічна довідка, потім – творчий доробок працівників у логічній послідовності, а далі – література про них.

Окремими списками подається перелік членів колективу ХОУНБ станом на 1.09.2001 року, а також тих працівників, які в різний період працювали в бібліотеці і не ввійшли до персональних рубрик.

У виданні застосована суцільна нумерація бібліографічних записів та діє система відсилок. Характеристикою кожної включеної праці є повний бібліографічний опис (згідно з ГОСТом 7.1.-84 “Бібліографічний опис документів”).

У вересні 2001 року проведено науково-практичну конференцію “**Бібліотеки в інформаційному суспільстві**” та видано *збірник матеріалів* конференції:

Бібліотеки в інформаційному суспільстві: Матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю Хмельниц. ОУНБ ім. М.Островського 21 верес. 2001 р. / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. держ. обл. універс. наук. б-ка. – Хмельницький, 2001. – 332 с.

До збірника увійшли доповіді та повідомлення учасників науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю ХОУНБ, на якій розглядалося широке коло питань щодо історії, напрямків розвитку бібліотек, впровадження автоматизованих систем і технологій, інтеграції бібліотек, їх місця і ролі в інформаційному суспільстві.

До збірника увійшло понад 80 статей науковців, серед яких – матеріали Героя України, академіка Національної академії Наук України П.Т. Тронька, дванадцяти докторів і кандидатів наук, працівників культури, освіти, бібліотечні працівники з міст Києва, Рівного, Чернігова, Харкова, Кам'янця-Подільського, Хмельницького, районних центрів.

Крім пленарного засідання проводились секційні засідання за такими напрямками:

- Бібліотеки у просторі інформації і культури.
- Хмельниччина бібліотечна.

Соціологічно-маркетингове дослідження “Вивчення інформаційних потреб користувачів”

Термін проведення дослідження: 2000–2001 роки.

Проблема дослідження: за останні роки на державному рівні прийнято ряд документів, спрямованих на поліпшення умов для подальшого розвитку демократії, реалізації громадянами України конституційних прав на участь в управлінні та вільний доступ до інформації про діяльність органів влади, що забезпечує розвиток гласності та відкритість суспільства. Назріла потреба удосконалити роботу бібліотек по правовій культурі серед користувачів, а також підвищити рівень інформованості громадян з питань діяльності органів місцевого самоврядування.

Мета: створити оперативну інформаційну базу з питань місцевого самоврядування.

Методи збору матеріалу: анкетування, статистичний та аналітичний аналіз фондів бібліотек на наявність документів по темі дослідження.

Бази проведення: ХОУНБ ім. М.Островського, ЦРБ та ЯМБ, ЦБС області.

Підсумки дослідження:

– більшість центральних районних бібліотек області ще не готові до сприйняття нових завдань, належним чином не проводиться робота з отримання, зберігання, поширення та використання суспільної інформації про життєдіяльність місцевих громад;

– повільними темпами здійснюється збір матеріалів про місцеві бюджети, податки, комунальну власність, розвиток матеріально-технічних ресурсів, соціально-культурні і освітні програми, екологічний стан довкілля, іншої інформації;

- погано налагоджений зворотній зв'язок із владними структурами;
- потребує доопрацювання довідковий апарат районних та міських бібліотек, який практично не розкриває офіційну інформацію стосовно рішень місцевої влади.

Практичне значення: дослідження, що було проведено серед представників владних структур та корпусу депутатів дало можливість визначити основні форми інформаційного обслуговування даної групи користувачів.

Рекомендації:

- поліпшити надання практичної і методичної допомоги в організації центрів регіональної інформації в ЦРБ та ЦБС області;
- провести обласну творчу лабораторію завідуючих методично-бібліографічними відділами центральних бібліотек, в план якої включити питання “Організація діяльності бібліотек у забезпеченні прозорості рішень державних та місцевих органів влади. Організація центрів регіональної інформації на базі центральних бібліотек”.

Видання:

Бібліотека і влада: Матеріали на допомогу створенню на базі ЦБС публічних центрів регіональної інформації / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. М.Островського. – Вип. 1. – Хмельницький, 2001. – 10 с. – (Сер. “Бібліотека і влада”).

Бібліотека і влада: соціальне партнерство:

Матеріали на допомогу діяльності публічних центрів регіональної інформації на базі ЦБС / Укладач Синиця Н.М. – Вип. 2. – Хмельницький, 2002. – 11 с. – сер. – (“Бібліотека і влада”).

Огляд-конкурс на краще соціологічне дослідження

Термін проведення: жовтень 2002 – березень 2003 року.

Мета: підвищення рівня науково-дослідної роботи в області, стимулювання зацікавленості бібліотечних працівників у посиленні практичного значення соціологічних досліджень, сприянні популяризації серед фахівців кращих соціологічних вивчень у бібліотеках області.

Організатор конкурсу: ХОУНБ ім. М.Островського.

Учасники: 26 ЦБС області.

До участі в огляді-конкурсі запрошувалися міські та районні ЦБС. Відповідно до умов огляду-конкурсу ними було представлено 16 соціологічних досліджень.

Оцінка робіт, згідно з вимогами огляду-конкурсу, показала, що відповідають висунутим критеріям 7 робіт, а саме: Старосинявської, Городоцької, Дунаєвецької, Летичівської, Сарокостянтинівської, Красилівської та Полонської ЦБС.

У конкурсних дослідженнях розглядалися такі проблеми, як незадоволений попит споживача інформацій; освітні проблеми молоді та ступінь їх задоволення; інформаційні потреби користувачів в умовах впровадження прогресивних бібліотечних технологій; вивчення складу читачів та інші.

Заслужує уваги соціологічне дослідження Старосинявської ЦБС *“Освітні потреби молоді та ступінь їх задоволення в бібліотеках району”*. Його метою є поліпшення організації обслуговування молоді, вивчення можливостей задоволення сучасних запитів молоді на літературу та якість інформаційних ресурсів.

Відповідність бібліотечних фондів потребам сучасного користувача.

Зібрані і проаналізовані матеріали дослідження дозволили зробити висновок, що для того, щоб бібліотеки і надалі залишались інформаційними центрами, які відкривають перед молоддю двері у світ знань, потрібно докласти максимум зусиль для поширення асортименту інформаційних послуг, створення

умов психологічного комфорту, покращання якості комплектування фондів.

Слід відзначити соціологічне дослідження *“Бібліотека. Книга. Читач.”* Городоцької ЦБС. Роботу подано у вигляді наукового звіту, в якому на високому теоретичному рівні здійснено статистичний аналіз. Дослідження дозволило з’ясувати стан діяльності бібліотеки із задоволення потреб користувачів, виявити специфіку сучасних інтересів до літератури різних галузей знання та визначити місце бібліотеки у системі джерел інформації про літературу та її одержання.

“Книга і бібліотека у Вашому житті” – назва соціологічного дослідження Дунаєвецької ЦБС. У звіті дається детальна і чітка характеристика аналізу анкетування *“Читацькі потреби та стан їх задоволення в ЦБС”*, *“Що читає молодь у XXI столітті”*, визначено шляхи подолання проблем бачення сучасної бібліотеки, подано пропозиції щодо покращання фінансування, комплектування та матеріально-технічного стану книгозбірень.

Аналізуючи матеріали, надані ЦБС області, можна стверджувати, що організація та проведення соціологічних досліджень набувають все більшого розвитку та доводять свою необхідність в діяльності бібліотек.

Висновки: для налагодження цієї роботи центральним бібліотекам ЦБС необхідно здійснювати методичну та практичну допомогу бібліотекам-філіям у програмному забезпеченні соціологічних досліджень:

- впроваджувати в практику елементи маркетингових досліджень;
- аналізувати підсумки соціологічних досліджень, розробляти методичні рекомендації;
- в обов’язковому порядку всю дослідницьку роботу відображати в річних звітах ЦБС та окремих інформаціях, надавати матеріали у відділ науково-методичної роботи обласної бібліотеки ім. М Островського з метою їх подальшого аналізу, виявлення допущених помилок та їх усунення;
- контроль за організацією та проведенням соціологічних досліджень здійснювати безпосередньо директорам ЦБС.

Переможці:

1. Старосинявська ЦБС. *“Освітні проблеми молоді та ступінь їх задоволення”*;
2. Городоцька ЦБС. *“Бібліотека. Книга. Читач”*;
3. Дунаєвецька ЦБС. *“Книга і бібліотека у вашому житті”*.

1. Старосинявська ЦБС. *“Освітні проблеми молоді та ступінь їх задоволення”*.

Виконавцями дослідження були: Шамрай Наталя Володимирівна. Дослідження проводилось протягом 2002 року. Актуальність теми зумовлена змінами в політичному та економічному житті країни, які позначилися на виробництві, розвитку науки, культури і освіти.

Мета:

– одержання розширеної соціологічної інформації про ступінь задоволення освітніх потреб молоді у бібліотеках району;

– виявлення специфіки сьогоденних інтересів до літератури за різними галузями знань;

– визначення місця бібліотеки в системі джерел інформації;

– вирішення шляхів розв’язання проблем нестачі навчальної літератури.

Методами збору матеріалів були:

– соціологічні методи (спостереження, анкетування, бесіди);

– аналітичні (аналіз закономірностей, синтезування ситуацій).

База проведення: Старосинявська ЦБС.

Висновок: проаналізувавши результати соціологічного дослідження, можна відмітити, що бібліотеки мають своє обличчя, доброзичливо і шанобливо звернене до своїх відвідувачів. Водночас результати засвідчили недостатню відповідність фондів бібліотек запитам читачів.

Рекомендації: для того щоб бібліотеки і надалі залишались інформаційними центрами, які відкривають перед молоддю двері у світ знань, професій, змістовного дозвілля, потрібно докласти зусиль для розширення асортименту інформаційних послуг, створення умов житлового комфорту, покращення якості

комплектування фондів, чутливого реагування на зміни в потребах і запитах молоді.

Практичне значення: розширення асортименту інформаційних послуг. Покращення якості комплектування фондів. Створення умов психологічного комфорту читача.

2. Городоцька ЦБС. *“Бібліотека. Книга. Читач”*.

Термін проведення: протягом 2002 року.

Актуальність теми: в структурі культурної діяльності сучасної людини істотного значення набуває читання, яке виступає як засіб виховання передачі з покоління в покоління традицій та культурних цінностей і як фактор соціалізації особистості. Удосконалення соціокультурної ситуації в Україні, економічна нестабільність, зміна уявлень про традиційний зв'язок особистості і культури вимагає пошуку шляхів більш ефективної реалізації можливостей читання як культурної діяльності, яка опосередковано впливає на трудовий, пізнавальний, художній потенціал особистості.

Мета: виявлення реальних потреб, інтересів, стану та подальшого удосконалення обслуговування читачів та роль бібліотеки у їхньому житті.

Методи збору матеріалу: соціологічний метод (анкетування).

База проведення: Городоцька ЦБС.

Висновок: дане соціологічне вивчення дало змогу всебічно осмислити продуктивну дорогу до нової діяльності бібліотечного обслуговування.

Рекомендації: створити нову модель сучасної бібліотеки. Основний шлях до її створення – це матеріально-технічне переоснащення: придбання аудіо-відеотехніки, застосування автоматизованих систем і комп'ютерних технологій; оптимальне укомплектування книжкового фонду; надання доступу користувачам бібліотеки до інформаційної мережі Інтернет.

2. Дунаєвецька ЦБС. “Книга і бібліотека у Вашому житті”

Виконавці: *С.В. Олійник* (зав. відділом організаційно-методичної, інформаційно-бібліографічної та краєзнавчої роботи); *Г.П. Мазур* (провідний методист).

Відповідальна за проведення: *Т.К. Прокопчук*.

Термін проведення: листопад-грудень 2002 року.

Актуальність: книга виховує у читачів шанобливе ставлення до національної гідності людини, її культури і мови. Бібліотека стає центром відродження національних традицій, звичаїв, історії міста, села.

Мета: відстежити зміни, що відбуваються у потребах населення. Визначення пріоритетних напрямів бібліотечної політики, а також, місця і ролі бібліотеки у сучасному інформаційному ринку. Впровадження нетрадиційних форм обслуговування, пошук нових шляхів.

Методи збору: соціологічний (анкетування).

База проведення: Дунаєвецька ЦБС.

Висновок: проаналізувавши результати дослідження, бачимо, що книга і бібліотека у житті кожної людини відіграють неабияку роль, інтерес до книги не падає.

Рекомендації: покращення матеріального стану книгозбірень, їх фінансування та комплектування. Підвищити статус бібліотеки через поповнення книжкових фондів і насиченість періодичними виданнями, розпочати комп'ютеризацію бібліотеки, підвищувати рівень професійної грамотності бібліотекаря.

Практичне значення: піднявся імідж окремих бібліотечних працівників та підвищився їх професійний рівень. Знайдені

шляхи поліпшення роботи бібліотек системи, ЦРБ, ЦДБ: в інформаційному забезпеченні користувачів бібліотек, поповненні фондів, насиченості періодичними виданнями.

Видання:

Соціологічні дослідження в бібліотеках: Методика організації та проведення / Упоряд. Фастишевська К.М. – Хмельницький, 2003. – 30 с.

**Соціологічне дослідження
“Вивчення інформаційних потреб в умовах
впровадження прогресивних технологій”**

Термін проведення: травень-липень 2002 року.

База проведення: Інтернет-центр ХОУНБ ім. М.Островського.

Мета: вивчення складу користувачів Інтернет-центру, цілей їх звернення до бібліотеки та стану задоволення їх інформаційних потреб.

Методи збору інформації: експрес-опитування, аналіз статистичних даних.

Висновки: впровадження новітніх технологій в практику роботи бібліотеки є необхідною умовою розвитку сучасної бібліотеки, оскільки інформаційні потреби користувачів настільки різноманітні та глибокі, що задовольнити їх тільки друкованими засобами сьогодні неможливо.

Рекомендації: продовжувати нарощувати інформаційний потенціал бібліотеки засобами Інтернет, створювати власні бази даних, провести рекламну акцію щодо можливостей ХОУНБ, надавати Інтернет-послуги користувачам, цим самим розширити склад відвідувачів центру.

Значення: якісне покращення роботи Інтернет-центру, збільшення кількості користувачів, залучення додаткових коштів в бібліотеку.

Видання:

Бібліотечні ресурси в Інтернеті. Використання Інтернет у підвищенні фахового рівня бібліотекарів. – Хмельницький, 2002. – 10 с.

Маркетингове дослідження “Бібліотечне обслуговування сільського населення”

Термін: 2002 рік.

Актуальність даної теми пов’язана із змінами в змісті обслуговування і, як наслідок, розширення функцій сучасної бібліотеки, а також зумовлена розширенням потреб користувачів, намаганням задовольнити їх і відповідно збільшити додаткові фінансові надходження у бібліотеку.

Новизна: впровадження платних послуг в практику роботи сільської бібліотеки.

Мета: покращити фінансове становище бібліотек. Запобігти закриттю сільських бібліотек. Покращити комфортність обслуговування читачів та умов праці співробітників бібліотеки. Орієнтуватись на інтереси, смаки, вподобання відвідувачів в організації бібліотечної діяльності.

Методами збору матеріалів були вибрані анкетування відвідувачів, та бібліотекарів, а також аналіз документації.

Бази проведення: Хмельницька ОУНБ, ЦБС області.

Висновок: як наслідок у нових соціально-економічних умовах сформувались нові підходи до ресурсного забезпечення бібліотек села, оновились системи їх господарської діяльності. Підвищились знання та навички у застосуванні методів маркетингу у бібліотечних працівників. Відповідно, краще стали задовольнятися потреби різних категорій читачів.

Рекомендації: активізувати діяльність сільських бібліотек по залученню додаткових коштів. Здійснювати її завдяки підтримці з боку місцевої громади. Необхідно навчитися

подавати обґрунтовані пропозиції на фінансування конкретно-значимої діяльності. Вивчити внутрішнє і зовнішнє середовище бібліотеки і відповідно покращити кількість і якість відвідування бібліотек населенням.

Видання:

1. *Правовий та податковий аспекти діяльності бібліотек* / Упоряд. Н.Синиця. – Хмельницький, 2003. – 18 с.
2. *Фандрайзинг у публічних бібліотеках*: методика організації та проведення / Укладач К.Фастишевська. – Хмельницький, 2003. – 15 с.

Соціологічне дослідження
“Вивчення інформаційних потреб користувачів
та задоволення їх запитів”

Термін проведення: 2003 рік.

Мета і завдання дослідження: виявлення потенційних споживачів інформації, можливих партнерів і спонсорів; відбір інформації, яку бібліотека може надавати жителям без додаткових інвестицій; оптимізація процесу пошуку інформації.

Методи збору інформації: анкетування, аналіз статистичних даних, вивчення та узагальнення передового досвіду.

База проведення: ХОУНБ, ЦБС області.

Висновки: сьогодні посилюється соціальна функція бібліотеки, вона стає інформаційним центром, необхідним абсолютній більшості населення. Змінюється місце бібліотеки в культурно-освітній та інформаційній інфраструктурі району, її роль в громадському та політичному житті, в розвитку місцевого самоуправління, формуванні соціальної активності населення.

Рекомендації:

1) активізувати роботу бібліотек, як інформаційних центрів, коли, з одного боку, бібліотека формує громадську думку і доводить її до влади, а з другого – інформує громадськість про діяльність місцевої влади;

2) проводити збір фактографічної інформації з питань повсякденного життя, що надає діяльності бібліотек інноваційного характеру і робить їх консультативними та інформаційними центрами свого регіону.

Видання:

Бібліотека і влада: матеріали на допомогу діяльності публічних центрів регіональної інформації на базі ЦБС / Уклад.: Н.Синиця, Л.Тетерук. – Вип. 3. – Хмельницький, 2003. – 22 с.

“Книга та Інтернет: спільники чи суперники?”

(Сфокусоване групове інтерв'ю)

Термін проведення: 2003 рік.

Актуальність: розвиток інформаційних потреб користувачів у контексті нових інформаційних технологій відтісняє книгу на другий план, що вимагає перетворення бібліотек в інформаційні центри.

Мета: провести групові опитування різних вікових груп населення і вияснити:

- чим більше користується читач: книгою чи Інтернетом;
- інформацію з якого джерела читач сприймає краще;
- створити оперативну інформаційну базу, для повноцінного задоволення запитів читачів.

Методи збору матеріалів: сфокусовані групові інтерв'ю (на протязі декількох місяців).

База проведення: Хмельницька ОУНБ ім. М.Островського.

Висновки: дослідження показало, що книга і Інтернет не є ні спільниками, ні суперниками. Вони ніби одне ціле. Однаково задовольняють потреби читачів, доповнюючи одне одного.

Мають однаковий попит серед читачів, і є одними з найголовніших джерел інформації.

Рекомендації: продовжувати формувати бази даних на електронних носіях, а також фонд друкованими виданнями.

Практичне значення: визначення пріоритетних напрямків нарощування баз даних при створеному ЦРІ та регіональному інформаційному порталі.

Видання:

Програма “Створення регіональних інформаційних центрів на базі публічних бібліотек України”: Кроки реалізації. – Вип. 4. – Хмельницький, 2003. – 9 с. – (сер. “Бібліотека і влада”).

Соціологічне дослідження “Сучасний бібліотекар очима користувача”

Термін проведення: 2003 рік.

Мета і завдання: вивчення громадської думки про професійний рівень працівників ХОУНБ та вивчення впливу різноманітних факторів на соціально-професійну активність бібліотечного працівника в умовах трансформації суспільства та визначення шляхів підвищення іміджу, статусу, репутації, соціального захисту сучасного бібліотекаря.

Методи збору інформації: експрес-опитування користувачів, анкетування бібліотечних працівників.

База проведення: ХОУНБ ім. М. Островського, ЦРБ та ЦМБ ЦБС.

Висновки: зниження соціального статусу бібліотекаря в суспільстві, зростання невдоволеності обраною професією, відтік високопрофесійних кадрів та заміна їх некваліфікованими працівниками.

Рекомендації:

1. змінити стереотип сприйняття публічної бібліотеки як культурно-освітнього центру, навчити бачити в ній центр інформаційний, використовувати кваліфікацію і досвід бібліотекарів у роботі з інформацією і користувачами;

2. проводити цілеспрямовану політику по підвищенню фахового рівня бібліотечних працівників, зокрема через проведення науково-практичних конференцій, семінарів, фахових діалогів, круглих столів тощо.

Видання:

1. *Нововведення, продиктовані життям*: Наук.-метод. рек. б-кам / Уклад. К.Фастишевська. –Хмельницький, 2003. –17 с.

2. *Методична служба бібліотеки*: сучасний діапазон діяльності: Дайджест за матеріалами бібліотекозн. вид. 2002–2003 рр. – Хмельницький, 2003. – 9 с.

Соціологічне дослідження
“Незадовільний читацький попит на вітчизняну книжкову продукцію”

Термін проведення: травень-серпень 2004 року.

Мета дослідження: вивчення ступеня задоволеності читачів українською книжковою продукцією; поповнення фондів документів.

Методи дослідження: анкетування, аналіз бібліотечної документації, суцільний облік читацьких запитів.

Бази проведення дослідження: збір матеріалів для проведення дослідження проводився на базі ХОУНБ, 4 ЦБС та їх філій. Респондентами дослідження стали працівники та користувачі цих бібліотек.

Основні висновки: в ході дослідження було опитано 250 користувачів всіх вікових груп та 66 бібліотечних працівників, що їх обслуговують, зроблено аналіз незадоволених читацьких запитів, зошитів обліку відмовлень, зафіксовано облік незадоволеного попиту на книги українських видавництв протягом встановлених 12 днів в кожній бібліотеці, яка брала участь у зборі матеріалів.

Провівши аналіз матеріалів отримано такі результати:

– попит на вітчизняну книжкову продукцію задовольняється не в повному обсязі, а саме: в ОУНБ не задовольняється попит на видання з питань економіки, екології, філософії, підприємницькій

діяльності, в ЦРБ та ЦМБ – на галузеву та художню літератури, в бібліотеках–філіях – на художню та навчальну літературу;

– опитування бібліотечних працівників показує, що сьогодні користувачам необхідна навчальна, науково–популярна, фахова і спеціальна література;

– аналіз бібліотечної документації показав, що бібліотекам не вистачає навчальної літератури та галузевої.

Висновки за результатами дослідження:

– користувачі бібліотек-філій та ЦБ ЦБС поставлені в залежність від застарілих фондів документів, задоволення запитів регламентуються можливостями бібліотек, які обмежені фінансово;

– внутрішні резерви бібліотек є основними при вирішенні проблеми незадоволеного попиту читачів на час проведення дослідження.

Рекомендації за підсумками дослідження:

– кожна ЦБС повинна провести вивчення користувача і його запитів;

– налагодити чіткий облік відмовлень користувачам із зазначенням основної причини відмови;

– використовувати в повному обсязі внутрісистемний обмін (для ЦБС), а також послуги МБА;

– проводити аналітичне розписування збірників, періодики (для бібліотек ЦБС);

– розвивати вміння бібліотекарів всебічно орієнтуватися в інформаційному просторі, видавничій справі;

– формувати тематичні БД на різних носіях інформації.

Соціологічне дослідження

“Інформаційні ресурси бібліотеки та інформаційні потреби користувача: їх відповідність”

Термін проведення: травень-жовтень 2004 року.

Проблема дослідження: у зв'язку із змінами у соціально-економічному та політичному житті суспільства призвели до змін в інформаційних потребах користувачів бібліотек. В цих умовах перед бібліотекою стоїть завдання розширення можливостей організації і різнобічного використання інформаційних ресурсів.

Методи дослідження: анкетування, аналіз бібліотечної документації.

Мета дослідження: виявлення змін в інформаційних потребах користувачів, ступінь їх задоволення наявними інформаційними ресурсами.

База проведення: 10 структурних підрозділів ОУНБ ім. М.Островського.

Висновки за результатами дослідження:

– основними користувачами бібліотеки залишаються спеціалісти різних галузей народного господарства (48,3 %) та молодь (47,4 %), яка навчається. Кількість наукових працівників становить (2,5 %), ділових людей (2,3 %). Серед видань популярністю користуються видання з економіки (14 %), історії (11,2 %), філософії, психології (10,4 %), літературознавства (14 %), найбільше користувалася попитом література суспільно–політична (45,5 %), технічна (11,9 %), художня (12,1 %);

– відділи обслуговування недостатньо уваги приділяють налагодженню зв'язків з діловою елітою міста і області, викладацько-професорським складом вищих навчальних закладів;

– не використовується в повній мірі фонд періодичних видань;

– не ефективно використовується наявний фонд художньої літератури;

– не достатня кількість примірників нових видань у фондах, про що свідчать причини відмов.

Рекомендації за підсумками дослідження:

– необхідно якісно поновити фонд документів суспільно-політичної тематики, економіки, сільського господарства;

– для задоволення оперативності обслуговування придбати другий копіювальний апарат, оснастити додатковим читацьким комп'ютером відділ наукової інформації;

– комплектувати фонди, враховуючи відмовлені запити користувачів;

– зарубіжними науковими виданнями;

- авторефератами дисертацій;
- збільшити кількість надходжень науково-технічних журналів;
- формувати власні електронні БД.

Видання:

Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини: Матеріали обл. міжвід. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2004. – 146 с.

До збірника увійшли доповіді працівників ОУНБ ім. М.Островського, в яких більш детально висвітлено результати даного дослідження, а саме:

Безвушко Т. Г. Можливості бібліотеки у системі інформаційного забезпечення органів місцевого само-врядування;

Босюк Г.А. Пріоритетні напрямки впровадження інформаційних технологій;

Шелегеда В.М. Фонди обласної універсальної бібліотеки: проблеми формування і збереження;

Сандула В.І. Бібліотечно-інформаційна підтримка розвитку аграрно-промислового комплексу регіону;

Шестакова Л.В. Популяризація творів митців Поділля та світової літератури у відділі мистецтв;

Сліпун С.К. Інформаційні потреби та шляхи залучення до бібліотеки фахівців іноземних мов;

Томалья Н.В. З досвіду роботи сектора регіональної інформації з питань культури і мистецтва.

**Локальне соціологічне дослідження
“Сільська бібліотека – очима читача”**

Термін проведення: травень-листопад 2005 року.

Бази проведення: 26 сільських бібліотек із 15 ЦБС.

Проблема дослідження: дослідження проводилося в рамках обласного огляду-конкурсу на кращу публічну бібліотеку у сільській місцевості.

Публічні бібліотеки є найбільш масовими та доступними усім верствам населення інформаційно-культурними закладами у сільській місцевості.

Проте на їх діяльності негативно позначився дефіцит фінансування протягом останніх років, значне послаблення матеріально-технічної бази. У зв'язку з цим постають питання майбутнього бібліотек в сільській місцевості.

Мета дослідження: визначити роль бібліотеки, як інформаційного центру, в житті сільського населення, виявлення інтересів користувачів, привернення громадськості та органів місцевої влади до основних питань діяльності книгозбірень.

Визначити стратегію подальшого розвитку сільських бібліотек в районі.

Методи дослідження: анкетування, інтерв'ю, аналіз бібліотечної статистики.

Висновки за результатами дослідження:

– користувачі сільських бібліотек мають різнобічні інтереси, але значно переважає інтерес до читання художньої літератури (41 % від загального числа відповідей), 16 % з опитаних респондентів відвідують бібліотеку заради самоосвіти та навчання, 155 опитаних відповіли, що їх прихід до бібліотеки викликаний інтересом до громадського і політичного життя, а також вони цікавляться документами, які надходять до бібліотек із органів місцевого самоврядування;

– фонди бібліотек не завжди задовольняють запити. Галузева література застаріла, а нова майже не поступає. Художня література майже повністю задовольняє запити сільських користувачів. Зовсім не задовольняються запити по потребах періодичними виданнями;

– практично не користуються послугами МБА, хоча 80 % мають потреби в усьому;

– 58 % опитаних користувачів негативно ставляться введеному додатковим платним послугам в бібліотеках;

– 91 % користувачів сільських бібліотек відвідують масові заходи, які проводяться в бібліотеках, але тільки в літній час;

– 18 % опитаних відмовилися від послуг бібліотеки через відсутність опалення в зимовий період, відсутність вільного часу в зимовий період, задоволення власних інтересів літературою і власних зібрань та зібрань друзів;

– успішна діяльність сільських бібліотек в основному залежить від бібліотекаря.

Рекомендації за підсумками дослідження:

- активізувати розподіл літератури серед сільських бібліотек з обмінних фондів обласних бібліотек;
- рекомендувати керівникам ЦБС активніше використовувати обмінний фонд НПБ;
- продовжити роботу по підвищенню кваліфікації сільських бібліотек через проведення занять в обласній “Школі сільського бібліотекаря”;
- проводити дні сільського бібліотекаря в обласних бібліотеках (1 раз в квартал);
- формувати пересувні тематичні виставки за замовленням сільських бібліотек;
- розпочати підготовку дайджестів для сільських господарників “Розвиток земельних відносин на сучасному етапі” та ін.

Видання:

Бібліотека як міжнаціональний центр духовного надбання: Матеріали обл. міжвід. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2005. – 114 с.

До збірника увійшли статті спеціалістів ЦБС в яких узагальнюються досвід роботи бібліотеки в сільській місцевості, а саме:

Вальчук Н.С., завідувач методично-бібліографічного відділу Полонської ЦБС ***“Співпраця бібліотек з національно культурними товариствами”***;

Горикова В.Л., директор Волочиської ЦБС ***“Бібліотека і користувач: співпраця та взаємодія”***;

Іванець Л.І., директор Старосинявської ЦБС ***“Бібліотека і формування національної свідомості”***;

Мельничук З.В., провідний методист Шепетівської ЦБС ***“Співпраця бібліотек з польською національною спільнотою”***;

Суска Т.І., директор Славутської ЦБС ***“Бібліотека в реалізації національної інформаційної політики”***;

Тимчук Г.А., провідний методист Кам’янець–Подільської РЦБС ***“Роль бібліотеки у формування національної свідомості”***.

Протягом 2001 – 2005 року відділами ХОУНБ ім. М.Островського був проведений цикл вивчень розділів книжкового фонду, зокрема:

1. Відділ абонементу – **“Використання читачами фонду з питань економіки”**;
2. Відділ мистецтва – **“Склад та використання V розділу книжкового фонду”** (клавіри);
3. Читальний зал – **“Стан оновлення підсобного фонду”**;
4. Технічний відділ – **“Стан використання підсобного фонду”** розд. 6П8 **“Харчова промисловість”**;
5. Сектор періодики – **“Стан укомплектованості та використання періодичних видань”**;
6. Відділ комплектування – **“Статистичний аналіз оновлення підсобних фондів відділів ХОУНБ”** у 2000–2005 роках;
7. Відділ літератури на іноземних мовах – **“Використання англійської адаптованої літератури учнями шкіл та вузів”**.

Методи збору інформації:

- аналіз статистичних даних;
- аналіз бібліотечної документації;
- анкетування;
- спостереження.

Висновки: якість і кількість фонду відділів ХОУНБ ім. М.Островського практично відповідає запитам користувачів, але за досліджувані роки оновлення фондів йшло повільно (1 %) за рахунок низької кількості нових надходжень. Тому, враховуючи, з одного боку швидку зміну технологічного та соціально-економічного розвитку держави, з іншого – недостатність коштів на придбання всіх бажаних документів – якість комплектування є сьогодні визначальною для функціонування бібліотеки в цілому.

Рекомендації:

покращення якості комплектування та списання підсобних фондів, використовуючи при цьому вивчення інформаційних запитів своїх користувачів, для цього практикувати постійні експрес-опитування, активізувати роботу з відмовленнями у відділах; регулярно переглядати фонди, своєчасно виявляти застарілу літературу, яка не користувалась попитом у читачів, посилити пропаганду **“незаслужено забутих книг”**.

Зміст

1. Історія Хмельницької обласної універсальної бібліотеки і її місце в інформаційному суспільстві (<i>наукове дослідження</i>)	4
2. Вивчення інформаційних потреб користувачів (<i>соціологічно-маркетингове дослідження</i>)	7
3. Огляд-конкурс на краще соціологічне дослідження	9
4. Вивчення інформаційних потреб в умовах впровадження прогресивних технологій (<i>соціологічне дослідження</i>)	14
5. Бібліотечне обслуговування сільського населення (<i>маркетингове дослідження</i>)	15
6. Вивчення інформаційних потреб користувачів та задоволення їх запитів (<i>соціологічне дослідження</i>)	16
7. Книга та Інтернет: спільники чи суперники? (<i>сфокусоване групове інтерв'ю</i>)	17
8. Сучасний бібліотекар очима користувача (<i>соціологічне дослідження</i>)	18
9. Незадоволений читацький попит на вітчизняну книжкову продукцію (<i>соціологічне дослідження</i>)	19
10. Інформаційні ресурси бібліотеки та інформаційні потреби користувача: їх відповідність (<i>соціологічне дослідження</i>)	20
11. Сільська бібліотека – очима читача (<i>локальне соціологічне дослідження</i>)	22

Науково-аналітичне видання

**Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини**

Відповідальна за випуск: *Синиця Н.М.*

Комп'ютерний набір: *Дорош В.Ю.*
Комп'ютерна верстка: *Берлоус Ю.С.*

Віддруковано у центрі регіональної інформації та регіональному
інформаційному порталі
Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського